

UNIVERSITY
OF TURKU

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHORS	Lindfors Eila, Luukka Emilia, Kokki Julia, Leino Miika
TITLE	Tunnistamatonta riskiä on vaikea hallita Turun yliopiston blogi https://blogit.utu.fi/utu/2023/05/04/tunnistamatonta-riskia-on-vaikea-hallita/
YEAR	2023
VERSION	Final draft

Tunnistamatonta riskiä on vaikea hallita

Hyvän turvallisuuskulttuurin yhteisöissä turvallisuusjohtaminen on ennakoivaa ja suunnitelmallista. Työ- tai oppimisympäristön turvallisuutta arvioidaan säännöllisin tarkastuksin ja lisäksi toteutetaan kiinteistön omavalvontaa. Hyvän turvallisuuskulttuurin yhteisöissä huolehditaan jäsenten riittävästä turvallisuusosaamisen tasosta, kannustetaan koulutuksiin ja niihin osallistumista seurataan. Näin voidaan varmistua siitä, että yhteisössä on osaamista proaktiiviseen vaarojen ja uhkien ennakointiin ja varautumiseen sekä toimintaan mahdollisessa turvallisuuspoikkeamatilanteessa.

Tärkeänä osana hyvää turvallisuuskulttuuria on turvallisuuden tilannekuvan muodostaminen. Tilannekuva luodaan yhteisössä tunnistamalla vaaroja ja uhkia sekä arvioimalla näiden aiheuttamaa riskiä. Käytännössä tilannekuva muodostetaan keräämällä turvallisuushavaintoja, käsittelemällä turvallisuusilmoituksista saatavaa tietoa ja tunnistamalla poikkeamien juurisyitä sekä arvioimalla potentiaalisia riskejä alati muuttuvassa arjessa.

Turvallisuusjohtaminen on turvallisuuskriittisissä organisaatioissa hyvinkin järjestäytynyttä, systemaattista ja kokonaisvaltaista. Tavallisesti turvallisuuskäsitteitä koetaan keskeiseksi siellä, missä riskit ovat isoja. Esimerkiksi teollisuudessa ja rakennusalaalla turvallisuuden valvonta, työympäristön turvallisuuden seuranta ja riskien kartoitus sekä työvoiman kompetenssin varmistaminen ovat toiminnan keskiössä jo lakien ja asetustenkin myötä. Turvallisuuskäsitteiden esiintuominen, turvallisuusjohtamisen suunnitelmallisuus ja turvallisuuskulttuurin kehittäminen on kuitenkin tärkeää organisaation tyypistä ja toimialasta riippumatta.

Turun yliopiston johtamassa **ONNI on turvallinen koulu 2022–2024 -hankkeessa** turvallisuutta ja turvallisuuskulttuuria tutkitaan oppilaitosnäkökulmasta. Yhteensä 20 hankekoulusta kerättävien tutkimusaineistojen avulla koulut pystyvät hankkeen asiantuntijoiden tuella kehittämään turvallisuuskulttuuriaan, ja myöhemmin tutkimustuloksia hyvän turvallisuuskulttuurin piirteistä voidaan hyödyntää oppilaitosten kehittämistyössä kansallisesti ja kansainvälisesti. Keskeisessä osassa hankkeen pilottikoulujen kehittämistyötä on kokonaisturvallisuuden tilannekuvan muodostaminen.

Jotta turvallisuuden nykytilaa ja potentiaalisia riskejä voidaan luotettavasti arvioida, tarvitaan ajantasaista tietoa siitä, minkälaisia turvallisuuspoikkeamia kouluissa tapahtuu. Vaikka koulut ovat Suomessa lähtökohtaisesti turvallisia, on koulujen arki tyypillisesti hektistä, ja tapahtumat ajoittain ennalta arvaamattomia. On hyvä ymmärtää, että koulut yhteisöinä poikkeavat merkittävästi organisaatioista keskimäärin. Kouluyhteisön jäsenistä noin 10 prosenttia on ammattilaisia eli henkilökuntaa, ja loput 90 prosenttia ovat lapsia ja nuoria, jotka vasta opettelevat turvallisuusasioita, eivät vain koulupäiviä vaan myös omaa tulevaisuuttaan varten. Turvallisuusilmoituksia keräämällä ennakoitavuutta voidaan lisätä. Jos kouluissa raportoidaan tietoa siitä, millaisia pieniäkin tapaturmia tai onnettomuuksia, kiusaamista, syrjintää, väkivaltaa, häirintää, läheltä piti -tilanteita ja muita turvallisuuspoikkeamia koulussa tapahtuu, voidaan vaaranpaikkoja ja riskejä tunnistaa parhaimmillaan jo ennalta ja näin välttää vakavilta seurauksilta.

Turvallisuusilmoitukset tuottavat tietoa tilannekuvasta

ONNI on turvallinen koulu -hankkeen aikana tutkimukseen osallistuvista pilottikouluista kerätään tietoa turvallisuuspoikkeamista ja -havainnoista turvallisuusilmoitusten avulla. Ilmoitusten keruu toimii muiden tutkimusmenetelmien, kuten Omatoimisen varautumisen auditoinnin, fokusryhmäkeskustelujen sekä

henkilöstön turvallisuusosaamisen kyselyn ohella osana turvallisuuden tilannekuvan muodostamista. Ilmoitusten keruuta varten hankekouluissa on otettu käyttöön ONNI-verkkosovellus, joka toimii digitaalisen tiedonkeruun välineenä. Sovelluksen kautta ilmoitetut turvallisuuspoikkeamat paitsi täydentävät tilannekuvaa koulussa tapahtuvista turvallisuuspoikkeamista, myös ohjaavat koulua tekemään tarvittavia korjaustoimia turvallisuustilanteen parantamiseksi.

Tunnistamatonta riskiä on vaikea hallita. Sen vuoksi turvallisuusilmoitusten keruu, riskien kartoittaminen ja oppimisympäristön turvallisuuden aktiivinen seuranta on avainasemassa koulun turvallisuuskulttuurin kehittämisessä. Turvallisuusilmoituksia keräämällä, käsittelemällä ja analysoimalla riskeihin ja vaaranpaikkoihin voidaan varautua, riskialttiiseen toimintaan puuttua ja ympäristöön tehdä muutoksia turvallisuuden parantamiseksi.

Ilmoitusten tekemisen ja keräämisen lisäksi vähintään yhtä tärkeää on niiden systemaattinen käsittely. Kerätty tieto tulee hyödyntää turvallisuustyön suunnittelussa. Ilmoitusten luonnetta, yleisyyttä, tapahtumisympäristöjä ja ilmenemisajankohtia analysoimalla saavutetaan ymmärrys esimerkiksi siitä, minkälaisia turvallisuuspoikkeamia koulussa yleisimmin tapahtuu. Näin turvallisuustyön resursseja voidaan kohdentaa riskialttiin toiminnan tai vaaranpaikkojen ehkäisyyn.

Koulujen arjessa tapahtuu jatkuvasti pieniä turvallisuuspoikkeamia, ja vain osa niistä ilmoitetaan. ONNI-verkkosovelluksen tavoitteena on ollut tehdä ilmoituskynnyksestä mahdollisimman matala. Sovellus on tallennettavissa puhelimen aloitusnäyttöön, ja turvallisuusilmoituslomake löytyy sovelluksesta parilla näppäyksellä. Turvallisuusilmoitusten digitaalisen keruun lisäksi ONNI-sovellukseen on sisällytetty koulukohtaisesti räätälöityä tietoa. Sovellukseen voidaan liittää muun muassa koulun pelastussuunnitelma, turvakartat sekä erilaisia muita koulukohtaisia ohjeita ja yhteystietoja. Sovelluksessa on henkilökunnalle ja oppilaille erilaiset versiot ilmoituslomakkeesta. Oppilaiden osallistaminen turvallisuusilmoitusten tekoon on osa turvallisuuskasvatusta ja yhteisöllisyyden lisäämistä. Vaikka rehtori vastaa koulun turvallisuudesta, turvallisuuskulttuuri ei voi olla yhteisöllistä ilman koko henkilökunnan ja oppilaiden osallistumista turvallisuuden ylläpitoon.

Pilottikouluja on ohjeistettu tekemään turvallisuusilmoituksia vaaratilanteesta, onnettomuudesta, loukkaantumisesta, kiusaamisesta, kouluväkivallasta, häirinnästä, syrjinnästä tai uhkatilanteesta. Myös läheltä piti -tilanteet on tarkoitus raportoida. Turvallisuusilmoituksen voi tehdä sekä ollessaan itse osallisena tilanteessa että havaitessaan jollekin toiselle tapahtuneen asian. Sovelluksella voidaan ilmoittaa myös positiivisista turvallisuushavainnoista (esim. hyvin hiekoitettu piha), sillä näiden käytänteiden ilmoittaminen tarjoaa paitsi tärkeää tutkimustietoa myös rohkaisee kouluja hyvien toimintatapojen vahvistamiseen.